

TNO-rapport  
TM-97-C026

titel  
**Een vergelijking van confrontatiemethoden:  
Oslo, video en foto's**

TNO Technische Menskunde

Kampweg 5  
Postbus 23  
3769 ZG Soesterberg  
  
Telefoon 0346 35 62 11  
Fax 0346 35 39 77

auteurs  
J.H. Kerstholt  
A.G. van Amelsvoort\*

datum  
21 mei 1997

\*Rechercheschool, Zutphen

Alle rechten voorbehouden.  
Niets uit deze uitgave mag worden  
vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt  
door middel van druk, fotokopie, microfilm  
of op welke andere wijze dan ook, zonder  
voorafgaande toestemming van TNO.

Indien dit rapport in opdracht werd  
uitgebracht, wordt voor de rechten en  
verplichtingen van opdrachtgever en  
opdrachtnemer verwezen naar de  
Algemene Voorwaarden voor onderzoeks-  
opdrachten aan TNO, dan wel de  
betreffende terzake tussen partijen  
gesloten overeenkomst.  
Het ter inzage geven van het TNO-rapport  
aan direct belanghebbenden is toegestaan.

© 1997 TNO

opdrachtgever : Ministerie van Justitie  
Wetenschappelijk Onderzoek- en  
Documentatiecentrum  
Postbus 20301  
2500 EH DEN HAAG

aantal pagina's : 26

INHOUD	Blz.
SAMENVATTING	3
SUMMARY	4
1 INTRODUCTIE	5
2 VOOR- EN NADELEN CONFRONTATIEVORMEN	6
3 BETROUWBAARHEID EN EFFECTIVITEIT CONFRONTATIEVORMEN	8
4 VRAAGSTELLING EXPERIMENT	10
5 METHODE	11
6 RESULTATEN	15
7 DISCUSSIE	19
8 AANBEVELINGEN	23
REFERENTIES	25
BIJLAGE	26

---

**Een vergelijking van confrontatiemethoden: Oslo, video en foto's**

J.H. Kerstholt en A.G. van Amelsvoort

**SAMENVATTING**

In opdracht van het Ministerie van Justitie werd een experiment uitgevoerd waarin de effectiviteit van drie confrontatiemethoden (statische confrontatie in persoon (Osloconfrontatie), videoconfrontatie en fotoconfrontatie) werd vergeleken. Proefpersonen waren getuige van een geënceneerde gebeurtenis en moesten later de betrokken persoon met behulp van één van de methoden identificeren. Uit de resultaten bleek dat de 'dader' met alle methoden even vaak correct werd geïdentificeerd. In de selecties waarin hij niet aanwezig was, werd bij de video- en fotoconfrontatie vaker iemand onterecht aangewezen dan bij de Osloconfrontatie. Het maakte voor de juistheid van een oordeel niet uit of de foto's simultaan of na elkaar werden getoond. Dit resultaat wijkt af van voorgaand onderzoek waarin consistent werd aangetoond dat bij een sequentiële presentatie minder loze alarmen voorkomen. Een mogelijke verklaring voor dit verschil is dat de personen vrij lang in beeld bleven, hetgeen de prestaties kan verslechteren. Een dynamische variant van de videoconfrontatie, waarin de motoriek en mimiek tot uitdrukking kwamen, resulteerde in meer correcte oordelen dan een statische variant. Het is dus zinvol om een getuige zoveel mogelijk 'cues' te geven bij de identificatie. Gegeven het feit dat in forensisch onderzoek de kans op een onterechte identificatie zwaar telt, kan op basis van de huidige resultaten worden aanbevolen dat zoveel mogelijk gebruik gemaakt zou moeten worden van de Osloconfrontatie. Bij de keuze voor een bepaalde methode speelt echter niet alleen de effectiviteit een rol, maar ook de kosten en de praktische uitvoerbaarheid. De kosten van een Osloconfrontatie zijn hoog (vooral omdat het inhuren van figuranten veel tijd en geld kost) en de praktische uitvoerbaarheid is relatief laag (deze methode is bv. aan locatie en tijd gebonden en moet voor een eventuele nieuwe getuige weer geheel opnieuw opgetuigd worden). Een aanbeveling is derhalve om na te gaan in hoeverre het percentage loze alarmen voor met name de videoconfrontatie gereduceerd kan worden. Belangrijke voordelen van de videoconfrontatie zijn dat het niet aan tijd en plaats gebonden is en dat er meer 'cues' getoond kunnen worden (bv. postuur, motoriek en context). Dit laatste aspect kan niet alleen een belangrijke rol spelen bij de herkenning van de dader, maar zorgt er ook voor dat de kans dat iemand op voorhand wordt aangewezen, evenrediger over figuranten is verdeeld. Het enige voordeel van een fotoconfrontatie boven een videoconfrontatie betreft de kosten: ook bij een videoconfrontatie is het vinden van figuranten niet eenvoudig, terwijl foto's direct uit een bestand kunnen worden gehaald. Op termijn is een kostenreductie wellicht te bereiken met behulp van moderne informatietechnologieën.

---

**A comparison of line-ups: live, video and photographs**

J.H. Kerstholt and A.G. van Amelsvoort

**SUMMARY**

The Dutch Ministry of Justice has commissioned an experiment, in which the effectiveness of three line-up methods (live, video and photographs) were compared. Participants witnessed a staged event and were subsequently required, by one of the three methods, to identify the person involved. The results showed that all methods led to an equal number of correct identifications. In line-ups in which the 'perpetrator' was absent, participants incorrectly identified a person more often when the identification was made through video or photographs than through a live confrontation. Presenting photographs simultaneously or sequentially did not affect the number of correct judgments. This result is in disagreement with previous research in which it was consistently shown that there were less false alarms when photographs were presented sequentially. A possible explanation for this difference is that photographs were presented for a relatively long time, which could have deteriorated performance. Dynamic video images, showing locomotion and facial expression, resulted in more correct judgments than the static video images. It seems useful, therefore, to present the witness with as many cues as possible during the identification process. As the probability of false alarms counts heavily in forensic research, it can be recommended on the basis of the present results, that, whenever possible, use should be made of live line-up parades. However, the choice for a particular method is not only influenced by the effectiveness of the method, but also by its costs and practicability. The costs of a live line-up parade are high (especially because the search for extras is time consuming) and its practicability is low (this method is, for example, bound by location and time and has to be set-up again for each new witness). It is recommended to investigate to what extent the percentage of false alarms, in particular for the video method, can be reduced. Important advantages of the video are the independence of time and location and the possibility to show more cues (for example, posture, locomotion and context). This last aspect may not only be of importance for the identification of the perpetrator, but may also assure that the recognition probability is divided up proportionally across extras. The only advantage of photographs over video concerns the costs: for the video too, the search for extras is a time-consuming process, whereas photographs can directly be retrieved from a data base. In the long term a cost reduction may be realised with the help of modern information technologies.

## 1 INTRODUCTIE

Verklaringen van ooggetuigen zijn in veel zaken een belangrijk onderdeel van de bewijsvoering. De centrale vraag die dan gesteld moet worden is of de verdachte inderdaad de persoon is die door de getuige bij het misdrijf is gezien. Een methode om een getuige een verdachte te laten identificeren is de visuele confrontatie.

In de Handleiding Confrontatie (Van Amelsvoort, 1996) wordt visuele confrontatie als volgt gedefinieerd: 'ten behoeve van de waarheidsvinding een persoon (of een afbeelding daarvan) door een getuige laten observeren met het doel om vast te stellen of deze persoon wordt herkend als betrokkene bij een (strafbaar) feit of daarvan kan worden uitgesloten'. Algemeen gesteld kan de confrontatie worden toegepast ter opsporing van een persoon of ter verzameling van bewijsmateriaal. Bij een opsporingsconfrontatie is de identiteit van een betrokken persoon nog niet bekend. Aan de getuige wordt dan een aantal foto's getoond van personen die mogelijk als betrokkene in aanmerking komen. Een bewijsconfrontatie is bedoeld om daaruit bewijskracht voor de zittingsrechter te verkrijgen, of om vast te stellen dat een persoon als betrokkene kan worden uitgesloten. Een dergelijke bewijsconfrontatie kan uiteraard alleen worden gehouden als de identiteit van het confrontatiesubject bekend is. Het huidige onderzoek is specifiek gericht op deze tweede confrontatievorm: de bewijsconfrontatie.

Er zijn twee hoofdvormen van bewijsconfrontatie: enkelvoudig (alleen het confrontatiesubject wordt aan de getuige getoond) en meervoudig (naast het confrontatiesubject wordt ook een aantal personen (figuranten) getoond die op hem lijken). Voor de meervoudige confrontatie kunnen het confrontatiesubject en figuranten in persoon ('live') getoond worden met behulp van een confrontatiespiegel, via foto's of via video-opnamen (zie Tabel I). Voor de confrontatie in persoon en de videoconfrontatie kan verder nog een onderscheid worden gemaakt tussen een statische en een dynamische variant. Alleen bij de statische variant van de confrontatie in persoon worden de personen simultaan gepresenteerd. Bij de dynamische variant en de videoconfrontatie is de presentatie sequentieel. Voor de fotoconfrontatie kan een foto-tonbord worden gebruikt waar alle personen tegelijkertijd op worden afgebeeld (simultaan) of een foto-toonsysteem waarbij de personen na elkaar worden gepresenteerd (sequentieel).

Tabel I Overzicht van de verschillende meervoudige confrontatievormen.

meervoudige confrontatie					
in persoon		foto's		video	
statisch (simultaan)	dynamisch (sequentieel)	toonbord (simultaan)	toonsysteem (sequentieel)	statisch (sequentieel)	dynamisch (sequentieel)

In opdracht van het Ministerie van Justitie is een onderzoek uitgevoerd naar de effectiviteit van drie verschillende meervoudige confrontatiemethoden: in persoon, via foto's (simultaan

en sequentieel) en via videobeelden (statisch en dynamisch). Voor de confrontatie in persoon is bewust gekozen voor alleen de statische variant (Oslo), omdat bij de dynamische variant weinig standaardisatie mogelijk is van het gedrag van de personen. Gedragingen die op de één of andere manier afwijkend zijn, zouden het oordeel van de proefpersoon te veel kunnen beïnvloeden en ruis toevoegen aan de data. Om suggestiviteit in de selectie zo veel mogelijk te reduceren worden in de praktijk dynamische confrontaties in persoon ook zoveel mogelijk ontraden. Bovendien zal in het huidige experiment het effect van dynamiek kunnen worden nagegaan met behulp van de videoconfrontatie.

De bredere vraagstelling van het onderzoek betreft de betekenis van de onderzoeksresultaten voor de keuze van één van de confrontatiemethoden. In zijn algemeenheid betreft het hier de afweging tussen effectiviteit, kosten en praktische uitvoerbaarheid. In het navolgende wordt eerst ingaan op de voor- en nadelen van de verschillende methoden. Vervolgens zullen procedurele aspecten worden behandeld die betrekking hebben op de betrouwbaarheid van de confrontatie. De bedoeling van het experiment is om de effectiviteit in kaart te brengen: heeft de toepassing van een specifieke methode invloed op de herkenning van een persoon.

## 2 VOOR- EN NADELEN CONFRONTATIEVORMEN

In de Handleiding Confrontatie (Van Amelsvoort, 1996) wordt een aantal voor- en nadelen van de verschillende confrontatiemethoden besproken. Deze zijn weergegeven in Tabel II.

Tabel II Voor- en nadelen van een confrontatie in persoon (statisch en dynamisch), fotoconfrontatie (toonbord en toonsysteem) en de videoconfrontatie (statisch en dynamisch).

	confrontatie in persoon		fotoconfrontatie		videoconfrontatie	
	statisch	dynamisch	toonbord	toon-systeem	statisch	dynamisch
Er kan driedimensionaal naar de persoon worden gekeken	ja	ja	nee	nee	nee	nee
Het gehele postuur en de houding van de personen zijn zichtbaar	ja	ja	nee	nee	ja	ja
De motoriek van de personen is zichtbaar	nee	ja	nee	nee	nee	ja
De gelaatsuitdrukkingen van de personen zijn zichtbaar	ja	ja	nee	nee	ja	ja
Er kan rekening worden gehouden met de kleding, schoeisel, vermomming	ja	ja	nee	nee	ja	ja
De externe omstandigheden tijdens het voorval kunnen worden nagebootst	ja	ja	nee	nee	ja	ja

	confrontatie in persoon		fotoconfrontatie		videoconfrontatie	
	statisch	dynamisch	toonbord	toon- systeem	statisch	dynamisch
(On)bewuste beïnvloeding door het confrontatiesubject is <i>niet</i> mogelijk	nee	nee	ja	ja	ja	ja
Het geeft een veilig idee voor de getuige	nee	nee	ja	ja	ja	ja
De getuige kan zich minder bezwaard voelen om iemand aan te wijzen	nee	nee	ja	ja	ja	ja
De uitvoering is <i>niet</i> aan locatie gebonden	nee	nee	ja	ja <sup>1</sup>	ja	ja
De uitvoering is <i>niet</i> aan een bepaald tijdstip gebonden	nee	nee	ja	ja	ja	ja
Het zoeken naar figuranten is vrij eenvoudig	nee	nee	ja	ja	nee	nee
Het samenstellen van de selectie kan in alle rust plaatsvinden	nee	nee	ja	ja	ja	ja
Testobservaties kunnen in alle rust plaatsvinden	nee	nee	ja	ja	ja	ja
Het uitvoeren van de confrontatie kan in alle rust plaatsvinden	nee	nee	ja	ja	ja	ja
De zittingsrechter kan zelf toetsen wat de getuige precies te zien kreeg	nee	nee	ja	ja	ja	ja

Op basis van deze gedetailleerde lijst met voor- en nadelen kan in het algemeen worden gesteld dat de praktische uitvoerbaarheid van zowel de foto- als de videoconfrontatie hoog is ten opzichte van een confrontatie in persoon. Belangrijke voordelen van de video- en fotoconfrontatie zijn in dit verband dat deze niet aan locatie en tijd zijn gebonden. Een tweede relevant criterium betreft de kosten van de verschillende methoden. De kosten van een fotoconfrontatie zijn aanzienlijk minder dan de kosten van een confrontatie in persoon c.q. videoconfrontatie. Een belangrijke oorzaak voor de hoge kosten van een confrontatie in persoon en een videoconfrontatie is dat het inhuren van figuranten veel tijd en geld kost. In het licht van de hoge kosten voor een confrontatie in persoon en de beperkte praktische uitvoerbaarheid wordt op dit moment aanbevolen om alleen tot deze vorm over te gaan in strafzaken, waar door de officier van justitie voorlopige hechtenis is of zal worden gevorderd en waarvoor een dergelijke confrontatievorm als bewijsmateriaal nodig zal (kunnen) zijn (Van Amelsvoort, 1996).

Opgemerkt wordt dat deze beoordelingen algemene indicaties zijn en dat voor concrete gevallen andere criteria een zwaarder gewicht kunnen krijgen. Als een confrontatie in persoon voor een getuige bijvoorbeeld psychisch te belastend is, kan beter voor een foto- of videoconfrontatie worden gekozen.

<sup>1</sup> Alleen als de foto's worden getoond met behulp van video of laptop. Het fototoonsysteem op zich is niet verplaatsbaar.

### 3 BETROUWBAARHEID EN EFFECTIVITEIT CONFRONTATIEVORMEN

De betrouwbaarheid van een confrontatie kan door tal van factoren negatief worden beïnvloed. Een deel van deze invloeden kan worden voorkomen door duidelijke procedureregels te hanteren bij de confrontatie. Deze procedureregels werden ook in het onderhavige onderzoek toegepast om de vergelijking tussen verschillende confrontatiemethoden zo zuiver mogelijk te houden.

- 1 Als de getuige gelooft dat de betrokken persoon in de selectie is opgenomen, zal hij eerder geneigd zijn om iemand aan te wijzen. Om deze kans te minimaliseren wordt vóór de confrontatie expliciet medegedeeld dat het niet zeker is dat de door hem waargenomen persoon zich in de selectie bevindt en wordt de getuige gevraagd om alleen iemand aan te wijzen als hij de betreffende persoon met zekerheid herkent. Bovendien zal aan de getuige niet de vraag worden gesteld of hij de dader herkent maar eerder of de persoon 'er tussen zit'. Om te voorkomen dat de getuige onbewust wordt beïnvloed mag de politieambtenaar die de getuige begeleidt niet weten wie het confrontatiesubject is en wie de figuranten zijn. Indien er meerdere getuigen zijn dient er zorg voor gedragen te worden dat zij onderling geen gegevens uit kunnen wisselen.
- 2 Als een getuige weet dat andere getuigen iemand bij een confrontatie hebben herkend, dan kan dit zijn besliscriterium beïnvloeden. Getuigen mogen hier derhalve niet van op de hoogte zijn.
- 3 Het is mogelijk dat een getuige een laag besliscriterium heeft als hij graag wil zien dat de dader bestraft wordt. Om deze reden is het wenselijk dat de getuige vooraf wordt medegedeeld dat in de selectie 'onschuldige burgers' zijn opgenomen.
- 4 Door de samenstelling van de selectie kan een suggestie worden gewekt wie de dader is. Dit moet uiteraard worden vermeden, door in elk geval figuranten te selecteren die dezelfde etnische afkomst hebben als het confrontatiesubject en qua uiterlijk op hem lijken. Bovendien zal elke persoon dezelfde kleding en hetzelfde schoeisel moeten dragen. Om na te gaan of de selectie toch geen suggestieve elementen bevat moeten 'testobservatoren' worden gebruikt, die op basis van het signalement van de dader de selectie beoordelen. Idealiter zou de testobservator geen voorkeur moeten hebben voor één van de personen in de selectie, of (bij een groot aantal observatoren) zouden alle personen in de selectie even vaak aangewezen moeten worden.

Bovenstaande procedurele maatregelen gelden voor alle confrontatievormen. De vraag die in het huidige onderzoek centraal stond is of de methode zelf invloed heeft op de effectiviteit van de identificatie, d.w.z. kan met een bepaalde methode een verdachte beter als dader worden herkend dan wel als dader worden uitgesloten. Op basis van voorgaand psychologisch onderzoek is een aantal verwachtingen te formuleren.



*'Live' versus indirect*

In de meeste studies worden als stimulusmateriaal foto's of video gebruikt. In een meta-analyse van Shapiro en Penrod (1986) bleek dat slechts 2% van de studies de prestaties bij een confrontatie in persoon hebben onderzocht. Een voor de hand liggende verwachting is dat een confrontatie in persoon betere prestaties oplevert dan een video, en video betere prestaties dan een foto, omdat meer informatie aanwezig is (Davies, 1983). Anderzijds kan een confrontatie in persoon meer stress opleveren waardoor men juist voorzichtiger is in het aanwijzen van iemand (Dent, 1977, uit Shapiro & Penrod, 1988). Al met al zijn op basis van voorgaand onderzoek geen eenduidige voorspellingen te geven voor eventuele verschillen tussen een confrontatie in persoon en een confrontatie via foto's of video.

*Context*

In het huidige experiment werd bij de videoconfrontatie een statische en een dynamische variant onderscheiden. Bij de statische variant stonden de personen stil en werd alleen met de camera ingezoomd. Bij de dynamische variant werden de personen in ongeveer dezelfde context gefilmd als ten tijde van het incident en de spelers verrichtten ook ongeveer dezelfde handelingen (lopen en spreken, uiteraard zonder geluid). Voorgaand onderzoek heeft aangetoond dat het terughalen van dezelfde context bij een herkenningstaak tot betere prestaties leidt (Cutler, Penrod & Martens, 1987), en er wordt derhalve verwacht dat met dynamische video-opnamen meer correcte oordelen worden gegeven dan met de statische video-opnamen.

*Sequentieel versus simultaan*

Sporer (1993) onderzocht het verschil in sequentieel en simultaan gepresenteerde selecties en vond dat een sequentiële presentatie tot minder loze alarmen leidde dan een simultane presentatie, terwijl het percentage correcte identificaties gelijk bleef. Dit resultaat komt overeen met bevindingen van Lindsay en Wells (1985) en Cutler en Penrod (1988). De reden voor deze prestatieverbetering is dat een absoluut in plaats van een relatief oordeel wordt gegeven. Bij een simultaan gepresenteerde selectie zal de getuige de relatieve gelijkheid beoordelen tussen de personen in de selectie en zijn of haar geheugenrepresentatie van de dader. Bij een sequentiële presentatie daarentegen zal de getuige elke persoon in de selectie vergelijken met zijn of haar geheugenrepresentatie en pas een positieve identificatie genereren als een absoluut intern criterium overschreden wordt. Gegeven deze bevindingen wordt verwacht dat meer correcte oordelen worden gegeven als de confrontatie wordt uitgevoerd met het foto-toonsysteem dan met het foto-toonbord.

*Zekerheid*

Er lijkt een discrepantie te bestaan tussen de waarde die in de praktijk aan zekerheidsscores wordt toegekend en de betrouwbaarheid ervan. In een meta-analyse naar de relatie tussen

accuraatheid en zekerheid werd een gemiddelde correlatie gevonden van slechts .25 (Bothwell, Deffenbacher & Brigham, 1987). Op basis van deze resultaten is te verwachten dat de correlatie tussen de juistheid van een antwoord en de zekerheid die daaraan wordt toegekend laag is.

In de praktijk wordt echter niet aan de getuigen zelf gevraagd hoe zeker zij van hun oordeel zijn, maar wordt van de politieambtenaar die de getuige tijdens het confrontatieproces begeleidt gevraagd om op de tijdsduur tot het moment van een eventuele herkenning te letten, en op het verbale en non-verbale gedrag van de getuige. De getuigenbegeleider legt zijn of haar bevindingen vast in het procesverbaal en laat het aan de rechter over om op basis van deze gegevens een betrouwbaarheidsinschatting te maken. In het huidige onderzoek gaf de getuigenbegeleider direct een betrouwbaarheidsscore en werd nagegaan in hoeverre deze score samenhangt met de accurateheid van het oordeel.

### *Reactietijd*

Onderzoek van Dunning en Stern (1994) toonde aan dat getuigen die een verdachte correct identificeerden vaker de verdachte onmiddellijk herkenden, terwijl de getuigen met foute oordelen vaker een proces volgden waarbij personen expliciet op verschillende kenmerken werden vergeleken. Reactietijd zou in die zin een goede predictor kunnen zijn van de sterkte van het geheugenspoor dat mensen hebben gevormd (Sporer, 1993) en er wordt derhalve voor het huidige onderzoek voorspeld dat er een samenhang is tussen reactietijd en de juistheid van de oordelen.

## 4 VRAAGSTELLING EXPERIMENT

Met het experiment wordt beoogd een antwoord te geven op de volgende vragen:

- 1 Wordt de juistheid van een identificatie (voor zowel selecties waarin de dader aanwezig is als selecties waarin hij afwezig is) beïnvloed door de gehanteerde confrontatiemethode (in persoon, video en foto)?
- 2 Is de toevoeging van context en dynamiek bij de videoconfrontatie bevorderlijk voor de herkenning van een verdachte?
- 3 Leidt het gebruik van het foto-toonbord (simultane presentatie van de personen) of het foto-toonsysteem (sequentiële presentatie van personen) tot een verschil in prestaties?
- 4 Zijn zekerheid van de getuige, betrouwbaarheidsinschatting van de getuigenbegeleider en reactietijd goede voorspellers voor de juistheid van het oordeel van de getuige?

## 5 METHODE

### *Proefpersonen*

Om een steekproef te verkrijgen die gegeneraliseerd kan worden naar de gehele populatie, werden proefpersonen geworven via (muziek)verenigingen. Het onderzoek is in drie verschillende plaatsen uitgevoerd: Zutphen, Amsterdam en Soesterberg. Om eventuele verschillen tussen proefpersonen uit verschillende plaatsen te minimaliseren is er voor gezorgd dat de samenstelling van de groepen hetzelfde was qua geslacht, leeftijd en opleidingsniveau. In totaal namen 337 proefpersonen deel aan het experiment.

### *Procedure*

In een realistische situatie zijn mensen niet van te voren op de hoogte dat zij getuige zullen gaan worden van een misdrijf. Om de experimentele situatie zo natuurgetrouw mogelijk te laten zijn, werden proefpersonen van tevoren niet geïnformeerd over de eigenlijke vraagstelling van het experiment. De proefpersonen was alleen verteld dat zij mee zouden doen aan een geheugenexperiment. Deze geheugentaak werd slechts als afleidingstaak gebruikt. De eigenlijke taak was het herkennen van een 'dader' in een in scène gezet incident.

Op elke locatie waar het experiment werd uitgevoerd (Rechercheschool in Zutphen, Universiteit van Amsterdam en TNO Technische Menskunde in Soesterberg) was een aantal ruimten beschikbaar waar proefpersonen onder begeleiding van 'runners' langs geleid werden, zodanig dat zij elkaar gedurende het gehele traject niet tegenkwamen. De volgende fasen werden doorlopen.

- 1 Bij binnenkomst in het gebouw werden de proefpersonen d.m.v. borden naar een ontvangstruimte geleid. Daar was duidelijk aangegeven dat zij zouden worden opgehaald en dat zij in de tussentijd een proefpersonenverklaring in moesten vullen. Een 'runner' haalde steeds 2 proefpersonen op en begeleidde hen naar de eerste ruimte. Op de deur was een bord geplaatst met het opschrift: 'Experiment TNO'. De proefpersonen werden overgedragen aan de proefleider en de 'runner' bleef op de gang wachten.
- 2 De proefleider nam de proefpersonenverklaringen in ontvangst en stelde enige algemene vragen. Het incident verliep als volgt: Terwijl de proefleider bezig was met het stellen van de vragen kwam er een persoon (de 'dader') onaangekondigd de ruimte binnenlopen en vroeg: 'Moet ik hier zijn?'. De proefleider reageerde hierop verbaasd met de vraag: 'Waar komt u voor?', waarop de 'dader' antwoordde: 'Ik kom voor het experiment van TNO'. Vervolgens vroeg de proefleider: 'Bent u niet opgevangen dan?' 'Nee, ik heb niemand gezien' antwoordde de 'dader'. De 'dader' was inmiddels ongeveer 4 meter in de richting van de proefleider gelopen en de positie van de proefpersonen was zodanig dat zij hem ten voeten uit en goed konden waarnemen. De proefleider was inmiddels opgestaan en begeleidde de 'dader' naar de deur. Terwijl de 'dader' in de buurt van de deur bleef wachten opende de proefleider de deur. Op fluisterton vroeg hij aan de 'runner' 'waar zij was' en zij antwoordde: 'Ik was naar de wc'. De proefleider vertelde de 'dader' vervol-

gens dat hij met de dame mee kon lopen naar de ontvangstruimte, liet hem de ruimte verlaten, nam zelf weer plaats op zijn stoel en continueerde de interactie met de proefpersonen door in het kort de geheugentaak uit te leggen. Het gehele incident duurde ongeveer 30 seconden.

In de ruimte was verdekt een videocamera opgesteld. De opnamen die met deze camera werden gemaakt dienden twee doelen. In de eerste plaats kon achteraf na worden gegaan of de proefpersonen hadden opgelet en hoe zij op de situatie reageerden. Uit deze opnamen bleek dat vrijwel alle proefpersonen de interactie met veel aandacht volgden (en zich er zelfs mee bemoeiden door de persoon te wijzen op de bordjes die overal waren geplaatst). De proefpersonen waren veelal verbaasd hoe iemand zomaar de kamer binnen kon lopen, omdat zij het zelf erg duidelijk vonden dat zij in de ontvangstruimte moesten wachten totdat zij opgehaald werden. Ten tweede volgde de 'dader' via een monitor het gebeuren, zodat hij op een vooraf afgesproken moment de ruimte kon betreden.

- 3 Nadat de proefpersonen in de gelegenheid waren gesteld om eventuele vragen over de geheugentaak te stellen, werden zij door de proefleider overgedragen aan een 'runner' die hen naar de ruimte bracht waar de geheugentaak werd uitgevoerd. In deze ruimte waren 4 laptops aanwezig zodat de taak door 4 proefpersonen tegelijkertijd uitgevoerd kon worden. Doordat de proefpersonen meenden dat zij voor deze taak waren gekomen, concentreerden zij zich volledig op de taak, en werd voorkomen dat zij een nog zeer 'levendige' voorstelling van de 'dader' hadden op het moment van de confrontatie. Deze taak werd gedurende 10 minuten uitgevoerd.
- 4 Na het uitvoeren van de geheugentaak werden de proefpersonen (individueel) naar de derde ruimte gebracht waar zij werden herinnerd aan het voorval in de eerste ruimte en werden zij verzocht de betreffende persoon te identificeren. Alle proefpersonen kregen exact dezelfde, schriftelijke, instructie, waarin onder meer de volgende aanwijzingen waren opgenomen:
  - Degene die de selectie aan u toont, kent de personen die u te zien krijgt zelf niet. Hij weet dus niet om wie het gaat.
  - Als er in de selectie iemand is opgenomen die u toevallig kent, dient u dat mede te delen.
  - U moet er rekening mee houden, dat haardracht, haarkleur, snor- of baardgroei, iets kan afwijken. Let daar dus niet te veel op.
  - Het is en blijft moeilijk om een persoon te herkennen, ook al heeft u misschien eerder gezegd of gedacht, dat u dat zou kunnen.
  - Indien u twijfelt over een herkenning, moet u niemand aanwijzen.
  - De kans bestaat dat de door u waargenomen persoon NIET in de selectie is opgenomen.
- 5 Na de instructie werd de proefpersoon met behulp van één van de methoden met de selectie geconfronteerd. Ook bij de sequentiële presentatiemethoden werden alle personen aan de proefpersoon gepresenteerd ook al had de proefpersoon tijdens het proces te kennen gegeven dat hij of zij de 'dader' had herkend. Het oordeel (aangewezen persoon, 'staat er niet bij' of 'weet niet') werd door de proefleider genoteerd. Bij de simultane presentatiemethoden (Oslo en foto-toonbord) registreerde de proefleider de reactietijd van de proefpersoon met behulp van een 'stopwatch'. De beelden werden bij de sequentiële

methoden gedurende een vaste tijd getoond waardoor de herkenningstijd niet zuiver te bepalen is (iemand zou bij wijze van spreken nog na kunnen denken over voorgaande gezichten). De proefleider gaf zijn oordeel over de betrouwbaarheid van het oordeel te kennen via een score op een 7-puntsschaal, zonder dat dit door de proefpersoon was waar te nemen. Vervolgens werd aan de proefpersoon gevraagd hoe zeker hij of zij was van het gegeven oordeel, ook op een 7-puntsschaal.

- 6 Als laatste werd de proefpersoon naar een ruimte gebracht waar de 'debriefing' plaatsvond. Hier kregen de proefpersonen de achtergronden van het experiment te horen, en werd hen een formulier overhandigd waarop zij kenbaar konden maken of hun gegevens voor de analyses gebruikt mochten worden. Bovendien werd hen nadrukkelijk verzocht om gedurende de uitvoering van het experiment met niemand over de inhoud ervan te spreken. Uit reacties van proefpersonen die mensen hadden ontmoet die al aan het experiment hadden deelgenomen, bleek dat men zich goed aan deze belofte hield.

### *Stimulusmateriaal*

De 'dader' werd geselecteerd uit een groep personen waarbij werd gelet op uiterlijke kenmerken (geen zeer opvallende karakteristieken) en het vermogen om het incident op overtuigende wijze en herhaaldelijk te spelen. Een persoon werd gekozen met de volgende kenmerken: man, blank, leeftijd tussen 23 en 28 jaar, lengte tussen 1.81 en 1.87, normaal postuur en donkerblond haar (voor gelaat en haardracht zie Figuur 1).



Fig. 1 Foto's van de 'dader' (linker foto) en de 'verdachte' (rechter foto).

Op basis van het signalement van de 'dader' werden 7 figuranten geselecteerd. Met behulp van een grimeuse werd haardracht en gelaat zoveel mogelijk uniform gemaakt. Alle personen in de selectie droegen identieke kleding (spijkerbroek, wit t-shirt en leren jack) en identieke sportschoenen. Tijdens het incident droeg de 'dader' een andere leren jas dan tijdens de confrontatie.

Van de 'dader' en de figuranten werden foto's en video-opnamen gemaakt. De foto's die met behulp van het toonsysteem werden gepresenteerd, bleven ongeveer 5 seconden in beeld. De tijdsduur van de dynamische en statische videobeelden was ongeveer 12 seconden. Voordat de selectie werd getoond zagen de proefpersonen eerst een testtrial, zodat zij alvast konden wennen aan het soort materiaal dat zij te zien zouden krijgen. De normale procedure bij een videoconfrontatie is dat na deze testtrial nogmaals de tekst in beeld verschijnt waarin proefpersonen eraan worden herinnerd dat er een mogelijkheid bestaat dat de bedoelde persoon niet in de selectie staat, dat zij niet teveel moeten letten op geringe verschillen in kleding en schoeisel, haardracht en haarkleur, snor- en baardgroei, en dat zij bij twijfel niemand aan moeten wijzen. In het huidige experiment werd deze tekst niet getoond om de condities zoveel mogelijk gelijk te houden.

Via testobservatoren werd vastgesteld of de selectie suggestieve elementen bevatte, waardoor bepaalde personen een hogere kans hadden om op basis van alleen het signalement aangewezen te worden. Twee van de vier testobservatoren wezen, onafhankelijk van elkaar, één figurant aan die opvallender was dan de rest. Deze persoon werd derhalve uit de selectie verwijderd.

Voor elke confrontatievorm bestond de selectie uit 6 personen, zodat de resultaten goed met elkaar waren te vergelijken. Voor de fotoconfrontatie werd hiermee afgeweken van de huidige praktijk. Bij deze confrontatievorm worden minimaal 10 foto's getoond. Er werd echter wel voldaan aan de richtlijnen van de Recherche Advies Commissie, waarin is gesteld dat er minimaal 6 personen in een (foto)selectie moeten zijn opgenomen (RAC-werkgroep 'Identificatie', 1992).

In de praktijk is het onderscheid tussen een onschuldige verdachte en figuranten van groot belang: een positieve identificatie heeft consequenties voor de onschuldige verdachte, maar niet voor een figurant. Zowel de dader als een onschuldige verdachte hebben er belang bij om niet aangewezen te worden en deze wens zou van invloed kunnen zijn op het gedrag. Om dit aspect na te bootsen in de experimentele situatie werd de 'dader' verteld dat hij een bonus zou ontvangen die evenredig was met het aantal keren dat hij niet aangewezen werd. Eén van de figuranten werd aangewezen als de verdachte en werd in de selecties geplaatst waarin de 'dader' niet aanwezig was (zie figuur 1). Ook de verdachte werd verteld dat hij een bonus zou ontvangen die evenredig was met het aantal keren dat hij niet werd aangewezen. In de appendix worden de foto's van de figuranten weergegeven.

### *Design*

Er waren 5 condities: (1) foto's, sequentiële aanbieding, (2) foto's, simultane aanbieding, (3) video, statisch, (4) video, dynamisch en (5) in persoon (Oslo).

Het was een tussen-proefpersonen design: elke proefpersoon gaf een oordeel op basis van één van de confrontatiemethoden. Om te corrigeren voor volgorde-effecten werden voor elke methode 6 verschillende volgordes geconstrueerd volgens een 'digram-balanced' design

(Wagenaar, 1969). Een dergelijk design waarborgt dat ter linker en ter rechter zijde van een persoon altijd, en slechts één keer, één van de vijf andere personen staat.

## 6 RESULTATEN

### *Proefpersonen*

Van de 337 proefpersonen zijn er 35 niet meegenomen in de analyses omdat zij aangaven het niet te weten. De resterende groep bestond uit 131 mannen en 171 vrouwen. Deze verdeling was constant over de verschillende confrontatiemethoden [ $\chi^2(2)=1.61, p > .4$ ]. De gemiddelde leeftijd van de proefpersonen was 38 jaar ( $s=12$ ) en ook de leeftijd varieerde niet over methoden [ $F(2,299)=1.10, p > .3$ ]. Ook het opleidingsniveau was gelijk verdeeld over condities [ $\chi^2(6)=7.04, p > .3$ ]. Er was een indeling gemaakt in vier categorieën: lagere school ( $N=3$ ), lagere (beroeps)opleiding ( $N=114$ ), middelbare (beroeps)opleiding ( $N=100$ ) en hogere (beroeps)opleiding ( $N=85$ ).

### *Beoordelingsprestaties: Oslo, video en foto*

In Tabel III worden de resultaten weergegeven voor de verschillende confrontatiemethoden. Een onderscheid wordt gemaakt tussen de situatie waarin de 'dader' wel in de selectie is opgenomen en de situatie waarin hij er niet in staat. Als de 'dader' in de selectie aanwezig is, dan zijn er drie antwoordmogelijkheden: de 'dader' wordt herkend (correct), een figurant wordt aangewezen (incorrect) of er wordt aangegeven dat hij er niet bij staat (incorrect). Als de 'dader' niet in de selectie aanwezig is dan zijn er twee oordelen mogelijk: iemand wordt aangewezen (incorrect, loos alarm) of er wordt aangegeven dat de dader er niet bijstaat (correct).

Tabel III Aantal keren dat een correct of incorrect oordeel werd gegeven voor elke confrontatiemethode (Oslo, video en foto) en voor de selecties waarin de 'dader' aanwezig is en selecties waarin hij afwezig is. Tussen haakjes staan de percentages weergegeven.

	'dader' aanwezig		'dader' afwezig		totaal
	correct	incorrect	correct	incorrect	
Oslo	40 (69%)	18 (31%)	33 (57%)	25 (43%)	116
Video	30 (63%)	18 (37%)	19 (39%)	30 (61%)	97
Foto	33 (75%)	11 (25%)	13 (29%)	32 (71%)	89
totaal	103	47	65	87	302

Er is een significant verschil in scores over de verschillende condities [ $\chi^2(7)=30.6, p < .001$ ]. Om na te gaan waar de verschillen op terug te voeren zijn, is een uitsplitsing gemaakt naar selecties waarin de 'dader' aanwezig is en selecties waarin hij afwezig is. Uit de analyse over de selecties waarin de 'dader' aanwezig is, blijkt dat de confrontatiemethoden niet verschillen [ $\chi^2(4)=5.8, p > .2$ ]. Dit betekent dat de 'dader' met alle methoden even vaak correct wordt geïdentificeerd. Er is echter wel een verschil in methoden als alleen wordt gekeken naar de selecties waarin de 'dader' niet aanwezig is [ $\chi^2(2)=8.6, p = .01$ ]. Zoals ook in de tabel is te zien, is het percentage loze alarmen beduidend lager voor de Osloconfrontatie dan voor de video- en fotoconfrontatie.

Een voorwaarde voor de vergelijkbaarheid van verschillende methoden, is dat alle figuranten en (onschuldige) verdachte op voorhand evenveel kans hebben om aangewezen te worden. In Tabel IV wordt weergegeven hoe vaak de figuranten (onder wie de 'verdachte') werden aangewezen in de drie condities.

Tabel IV Aantal keren dat de figuranten werden aangewezen voor elk van de drie confrontatievormen.

	Oslo	Foto	Video
Ben (verdachte)	2	0	5
Marco	10	22	10
Björn	6	4	2
Geert	2	4	6
Lars	10	3	6
Robert Jan	4	7	7

Zoals uit deze tabel blijkt, zijn de scores niet evenredig verdeeld over de verschillende figuranten. Hoewel de testobservatoren hadden aangegeven dat de selectie geen suggestieve elementen bevatte, en alle figuranten aan het signalement voldeden, blijkt het uiterlijk van bepaalde figuranten toch meer overeen te komen met die van de 'dader' dan van anderen. Opvallend is echter dat dit varieert over methoden. Met name in de fotoconfrontatie werd één figurant (Marco) relatief vaak aangewezen.

#### *Fotoconfrontatie: toonbord versus toonsysteem*

Binnen de fotoconfrontatie konden de foto's simultaan op een foto-toonbord worden getoond of de foto's werden na elkaar met behulp van een toonsysteem aan de proefpersoon gepresenteerd (sequentieel). In Tabel V staan de resultaten voor beide condities weergegeven. Hoewel het percentage correct iets hoger is voor het toonbord, is dit verschil statistisch niet significant [ $\chi^2(1)=1.32, p > .2$ ].



Tabel V Percentage correct voor het foto-toonbord (simultane presentatie) en het foto-toonsysteem (sequentieële presentatie).

	correct	incorrect
Toonbord (simultaan)	27 (57%)	20 (43%)
Toonsysteem (sequentieel)	19 (45%)	23 (55%)

*Videoconfrontatie: statisch versus dynamisch*

De videobeelden presenteren een statische weergave van de personen in de selectie (statische conditie) of de personen bewogen en spraken (dynamische conditie). In Tabel VI staat het percentage correcte en incorrecte oordelen weergegeven voor beide condities. Bij de dynamische videoconfrontatie werd vaker een correct oordeel gegeven en dit verschil is marginaal significant [ $\chi^2(1)=3.0, p=.08$ ].

Tabel VI Percentage correcte en incorrecte oordelen voor de statische en dynamische variant van de videoconfrontatie.

	correct	incorrect
Statisch	20 (42%)	28 (58%)
Dynamisch	29 (59%)	20 (41%)

*Voorspellende variabelen*

Per methode zijn stapsgewijze logistische regressie analyses uitgevoerd, waarbij na werd gegaan in hoeverre het oordeel (correct of incorrect) voorspeld kan worden door de volgende variabelen:

- leeftijd
- geslacht
- opleidingsniveau
- reactietijd (alleen voor Oslo)
- zekerheid van de proefpersoon
- zekerheid van de getuigenbegeleider.

1 **Osloconfrontatie.** Voor deze methode werd alleen de variabele 'zekerheid van de getuigenbegeleider' geselecteerd [ $\chi^2(1)=13.9, p=.0002$ ]. Dit betekent dat op basis van de zekerheid van de begeleider voorspeld kon worden of de identificatie correct was. Het percentage correcte modelvoorspellingen is 67%; na correctie voor toeval is dit 26.5%.

- 2 **Videoconfrontatie.** In de eerste stap werd de 'zekerheid van de getuigenbegeleider' geselecteerd en in de tweede stap 'leeftijd'. Er was echter een zeer geringe toename in de mate waarin het model paste bij de waargenomen scores, waardoor volstaan kon worden met de eerste variabele [ $\chi^2(1)=16.25$ ,  $p=.0001$ ]. Het percentage correcte voorspellingen bedraagt 66%; na correctie voor toeval 32%.
- 3 **Fotoconfrontatie.** Ook voor deze methode werd alleen de 'zekerheid van de getuigenbegeleider' geselecteerd [ $\chi^2(1)=14.8$ ,  $p=.0001$ ]. Het percentage correcte modelvoorspellingen is 71.8%; na toevalscorrectie is dit 43.6%.

Gegeven dat de betrouwbaarheidsinschatting van de getuigenbegeleider een goede voorspeller is voor de juistheid van een oordeel, lijkt het zinvol om de methoden te vergelijken op basis van een combinatie van juistheid en betrouwbaarheidsinschatting. Dit is temeer van belang omdat in de praktijk weinig waarde zal worden gehecht aan positieve identificaties die niet betrouwbaar worden geacht. In Tabel VII worden de resultaten weergegeven. Als de getuigenbegeleider een score 6 of 7 had gegeven (op een 7-puntsschaal) werd het oordeel van de getuige betrouwbaar geacht. Een score lager dan 6 werd als 'minder betrouwbaar geacht' geclassificeerd.

Tabel VII Aantal keren dat minder betrouwbaar en betrouwbaar geachte correcte en incorrecte oordelen werden gegeven voor de drie confrontatievormen.

			Oslo	Foto	Video	Totaal
dader aanwezig	betrouwbaar geacht	incorrect	2	1	3	6 (13%)
		correct	14	12	15	41 (87%)
						47
	minder betrouwbaar geacht	incorrect	16	10	15	41 (40%)
		correct	26	21	15	62 (60%)
						103
dader afwezig	betrouwbaar geacht	incorrect	3	3	3	9 (39%)
		correct	9	2	3	14 (61%)
						23
	minder betrouwbaar geacht	incorrect	22	29	27	78 (60%)
		correct	24	11	16	51 (40%)
						129

Relatief veel oordelen werden minder betrouwbaar geacht (103 van de 150 (69%) als de 'dader' in de selectie was opgenomen en 129 van de 152 (85%) als de 'dader' niet in de selectie was opgenomen. Dit betekent dat de getuigenbegeleider over het algemeen een voorzichtig criterium hanteerde, d.w.z. dat hij of zij vrij zeker moest zijn voordat een oordeel betrouwbaar werd geacht. Als gevolg van het conservatieve beslis criterium zijn oordelen die

betrouwbaar worden geacht vaak correct (87% als de 'dader' in de selectie was opgenomen en 61% als de 'dader' niet in de selectie was opgenomen). De keerzijde van het voorzichtige beslis criterium is echter dat relatief veel oordelen minder betrouwbaar worden geacht die toch correct blijken te zijn (60% als de 'dader' in de selectie was opgenomen en 40% als de dader niet in de selectie was opgenomen). De betrouwbaar geachte oordelen zijn voor alle confrontatiemethoden even vaak correct [ $\chi^2(2) < 1$ ] en dit geldt ook voor de minder betrouwbaar geachte oordelen [ $\chi^2(2) = 3.83, p > .1$ ]. De juistheid van de betrouwbaarheidsinschattingen is dus hetzelfde voor de verschillende methoden.

Al met al laten deze resultaten zien dat voor betrouwbaar geachte oordelen, de kans dat de identificatie ook daadwerkelijk juist is, groter is dan voor minder betrouwbaar geachte oordelen. Aan de andere kant zijn oordelen die de getuigenbegeleider minder betrouwbaar acht relatief vaak toch correct. Bedacht dient te worden dat het percentage loze alarmen is berekend over het totale aantal personen dat werd aangewezen als de 'dader' niet in de selectie was opgenomen. In een realistische situatie is het alleen van belang hoe vaak de verdachte wordt aangewezen, aangezien het aanwijzen van een figurant geen consequenties zal hebben. In totaal werd de 'verdachte' (dus niet de 'dader') 7 keer aangewezen (zie Tabel IV). Dit oordeel werd 6 keer minder betrouwbaar en 1 keer betrouwbaar geacht.

Bij de foto- en de videoconfrontatie werden twee proefpersonen tegelijkertijd getest, waarbij beide getuigenbegeleiders betrouwbaarheidsinschattingen gaven. Om na te gaan of er individuele verschillen in 'schattingsvaardigheid' waren, zijn de scores van beide getuigenbegeleiders vergeleken. Er bleken geen verschillen te bestaan. Ook is nagegaan of de scores die aan het einde van het experiment werden gegeven beter waren dan de eerste scores. Ook dit bleek niet het geval te zijn. Dit laatste resultaat impliceert dat er in de tijd niet werd geleerd.

## 7 DISCUSSIE

Samengevat heeft het experiment de volgende resultaten opgeleverd:

- 1 De Oslo confrontatie leidt tot het geringste aantal loze alarmen; het percentage correcte identificaties is voor alle methoden echter gelijk.
- 2 Foto's simultaan of sequentieel aanbieden resulteert in hetzelfde percentage correcte oordelen.
- 3 Een dynamische videoconfrontatie leidt tot betere resultaten dan een statische videoconfrontatie.
- 4 De zekerheidsscore van de getuigenbegeleider is de beste voorspeller voor de correctheid van het oordeel.

Het geringere percentage loze alarmen voor de Osloconfrontatie lijkt te duiden op een criteriumverschuiving: omdat de confrontatiepersonen lijfelijk aanwezig zijn zou men minder snel geneigd kunnen zijn om iemand aan te wijzen. Vreemd is echter dat een dergelijke

criteriumverschuiving geen effect heeft op het percentage correcte identificaties. Een voorzichtiger besliscriterium betekent dat proefpersonen geneigd zijn om minder snel iemand aan te wijzen. Dit impliceert dat als de dader niet in de selectie staat, er minder loze alarmen optreden. Als de dader wel in de selectie staat, daarentegen, wordt bij een voorzichtiger besliscriterium de dader minder vaak aangewezen. Op dit moment is geen eenduidige verklaring te geven voor het verschijnsel dat het percentage loze alarmen voor de Osloconfrontatie minder is dan voor de foto- en de videoconfrontatie, terwijl het percentage correcte identificaties voor alle methoden hetzelfde is.

Een kanttekening bij de (afwezigheid van) verschillen tussen de confrontatiemethoden is dat de waarnemingscondities tijdens het incident zeer gunstig waren: de lichtomstandigheden waren gunstig, de 'dader' was ten voeten uit te zien gedurende een relatief lange tijd (ongeveer 30 seconden) en hij droeg geen vermomming. Het is mogelijk dat de resultaten anders uitvallen als de waarnemingsomstandigheden ongunstiger zijn.

Niet alle figuranten werden even vaak aangewezen. Met name in de fotoconfrontatie werd één figurant vaker aangewezen dan de rest. De meest voor de hand liggende verklaring voor dit verschil is dat het gelaat van deze persoon meer op het gelaat van de 'dader' leek dan op dat van de anderen. Op de foto's is te zien dat deze twee personen sterk gelijkende ogen hebben. Bij de fotoconfrontatie had men geen informatie over bijvoorbeeld postuur en motoriek waardoor een dergelijke overeenkomst het oordeel meer zal beïnvloeden. Bij de opzet van de confrontaties waren alle richtlijnen in acht genomen ter uitsluiting van suggestiviteit in de selecties. De figuranten waren bijvoorbeeld licht gegrimeerd en hun haardracht was zodanig aangepast dat de verschillen minimaal waren. In de praktijk worden foto's uit een databestand geselecteerd en deze foto's kunnen jaren oud zijn. Dit betekent dat er een aanzienlijk verschil kan bestaan tussen de foto en het beeld dat de getuige in zijn of haar hoofd heeft en door het beperkte aantal cues kunnen opvallende kenmerken sterk de herkenning bepalen. Met een Osloconfrontatie en een videoconfrontatie kunnen personen op meerdere dimensies worden beoordeeld, waardoor de kans wordt gereduceerd dat één persoon op één opvallende eigenschap wordt geselecteerd. Gegeven het doel dat een selectie geen suggestieve elementen moet bevatten -iedereen moet op voorhand met dezelfde kans aangewezen worden- verdienen deze twee confrontatiemethoden de voorkeur.

Het feit dat er een verschil werd gevonden tussen de statische en dynamische variant binnen de videoconfrontatie, toont aan dat de aanbidding van meerdere 'cues' een positief effect heeft op het terughalen van informatie uit het geheugen. Uit de experimentele resultaten is niet af te leiden of het voordeel van de dynamische videobeelden is toe te schrijven aan de context (de omgeving waarin de dynamische videobeelden waren opgenomen was ongeveer hetzelfde als de omgeving waarin zich het incident afspeelde) of aan het feit dat de motoriek en gelaatsuitdrukkingen tijdens spraak waarneembaar waren. Het is aannemelijk dat de voordelen van methoden waarbij meerdere 'cues' kunnen worden gebruikt voor de herkenning, nog meer naar voren zullen komen bij ongunstige waarnemingscondities.

De dynamische variant van de videoconfrontatie toonde nagenoeg dezelfde bewegingen en gelaatsuitdrukkingen tijdens spraak, als de proefpersonen hadden waargenomen tijdens het incident. Deze informatie kon dus direct gekoppeld worden aan de informatie die men had opgeslagen in het geheugen. De vraag is in hoeverre dynamische informatie ook op een abstracter niveau werkt, d.w.z. als de bewegingen die men tijdens het misdrijf heeft geobserveerd niet overeenkomen met de bewegingen tijdens de confrontatie.

In het licht van voorgaande studies is het verbazingwekkend dat er geen verschil werd gevonden tussen de simultane en sequentiële aanbieding bij de fotoconfrontatie. In voorgaande studies werd consistent aangetoond dat een sequentiële aanbieding in minder loze alarmen resulteerde, terwijl het percentage correcte identificaties constant bleef. Er zijn twee verschillen tussen de huidige en voorgaande studies die dit effect zouden kunnen verklaren. In de eerste plaats werd de presentatieduur in voorgaande studies bepaald door de proefpersoon zelf, waardoor zij wellicht korter naar de stimuli keken (in het huidige experiment keek men gemiddeld 2 seconden naar een persoon tijdens de simultane fotoconfrontatie, terwijl bij de sequentiële presentatie een persoon 5 seconden werd gepresenteerd). In een onderzoek van Kerstholt, Raaijmakers en Valeton (1992) werd aangetoond dat het korter aanbieden van het stimulusmateriaal (2 in plaats van 5 seconden) de prestaties significant verbeterde (zie ook Shapiro & Penrod, 1986, voor eenzelfde conclusie). De reden hiervoor is dat als kort wordt gekeken, de meest saillante 'cues' mee worden genomen bij de beoordeling: bij een langere aanbieding hebben minder saillante, en daarmee ook minder discriminerende, 'cues' een grotere invloed op de beoordeling. Een tweede methodologisch verschil tussen de huidige en voorgaande studies betreft de beoordeling van de afzonderlijke personen. In voorgaande studies werden proefpersonen veelal geïnstrueerd om na elke presentatie van een persoon aan te geven of die persoon de 'dader' was of niet (bv. Sporer, 1993). In het huidige experiment werd proefpersonen medegedeeld dat zij direct moesten melden als de bedoelde persoon zich in de selectie bevond. Het is mogelijk dat men een absoluut criterium blijft hanteren als de instructie wordt gegeven om elke persoon te beoordelen. Als er geen expliciet oordeel wordt gegeven zou men, bijvoorbeeld, kunnen proberen voorgaande gezichten te onthouden, hetgeen tot meer verwarring kan leiden.

De aanbiedingsduur kan ook van invloed zijn geweest op de afwezigheid van verschillen tussen de fotoconfrontatie en de videoconfrontatie. De foto's die via het foto-toonsysteem werden gepresenteerd bleven 5 seconden in beeld, terwijl de tijdsduur voor de videopresentaties ongeveer 12 seconden was. Een eventueel positief effect van een videoconfrontatie kan dan teniet worden gedaan door de relatief lange aanbiedingstijd.

De variabele die het best de juistheid van de oordelen kon voorspellen was de betrouwbaarheidsinschatting van de getuigenbegeleider. Hoewel dit de beste voorspeller was dient echter wel bedacht te worden dat het percentage correcte voorspellingen na toevalscorrectie gemiddeld slechts 34% was, en hier derhalve niet zonder meer op vertrouwd kan worden. Over het algemeen hanteerden de getuigenbegeleiders een conservatief criterium. Dit betekent dat foute oordelen relatief weinig als betrouwbaar worden beoordeeld, maar ook dat correcte

oordelen (correcte identificaties van de dader en correcte afwijzing van de selectie als de dader niet in de selectie staat) relatief vaak als minder betrouwbaar worden bestempeld. In de praktijk wordt echter geen betrouwbaarheidsinschatting gegeven, maar geeft de getuigenbegeleider zijn of haar bevindingen aangaande reactietijd, verbaal en non-verbaal gedrag, weer in het proces verbaal. De rechter moet op basis van deze bevindingen inschatten in hoeverre het oordeel betrouwbaar is.

Er bleken geen verschillen te bestaan tussen de getuigenbegeleiders. Het is aannemelijk dat de getuigenbegeleiders hun oordeel gaven op basis van de kennis die iedereen opdoet tijdens de normale sociale interacties in het dagelijks leven. Een interessante vraag is of betrouwbaarheidsoordelen verbeterd kunnen worden door training. De meest voor de hand liggende reden dat er in de tijd niet werd geleerd, is dat de getuigenbegeleider geen terugkoppeling kreeg over de juistheid van zijn of haar oordeel. Het zou kunnen dat als deze terugkoppeling wel wordt gegeven, relaties worden geleerd tussen het gedrag van de getuige en de betrouwbaarheid van zijn of haar oordeel.

Concluderend kan worden gesteld dat:

- 1 de Oslo confrontatie tot het geringste aantal loze alarmen leidt. Deze conclusie geldt op dit moment echter alleen voor relatief gunstige waarnemingscondities;
- 2 bij de fotoconfrontatie bepaalde figuranten vaker worden aangewezen dan bij de confrontatie in persoon en bij de videoconfrontatie. Dit hangt waarschijnlijk samen met het feit dat foto's minder 'cues' geven voor de herkenning van een persoon en de kans derhalve groter is dat een persoon op één opvallende eigenschap wordt geselecteerd;
- 3 een dynamische videoconfrontatie tot betere resultaten leidt dan een statische videoconfrontatie. De aanbieding van meerdere 'cues' heeft een positief effect op het terughalen van informatie uit het geheugen. Deze voordelen zullen waarschijnlijk nog meer naar voren komen onder ongunstige waarnemingscondities;
- 4 simultane of sequentiële aanbieding van foto's in hetzelfde percentage correcte oordelen resulteert. Deze conclusie komt niet overeen met voorgaande onderzoeksresultaten. Een mogelijke verklaring voor dit verschil is de relatief lange aanbiedingstijd in de herkenningstaak. Als men langer kan kijken is de kans groter dat het oordeel wordt gebaseerd op minder discriminerende 'cues';
- 5 de zekerheidsscore van de getuigenbegeleider de beste voorspeller is voor de correctheid van het oordeel. Over het algemeen hanteerden de getuigenbegeleiders een conservatief criterium. Dit betekent dat foute oordelen relatief weinig als betrouwbaar worden beoordeeld, maar ook dat correcte oordelen (correcte identificaties van de dader en correcte afwijzing van de selectie als de dader niet in de selectie staat) relatief vaak als minder betrouwbaar worden bestempeld.

## 8 AANBEVELINGEN

Gegeven het feit dat in forensisch onderzoek de kans op een onterechte identificatie zwaar telt, kan op basis van de huidige resultaten worden aanbevolen dat zoveel mogelijk gebruik gemaakt zou moeten worden van de Osloconfrontatie. Deze aanbeveling geldt echter alleen voor situaties waarin de waarnemingsomstandigheden gunstig zijn. Onder ongunstige waarnemingscondities kunnen de resultaten, en daarmee de aanbevelingen, anders uitvallen.

### **1 Aanbevolen wordt om na te gaan in hoeverre de confrontatiemethoden verschillende prestaties opleveren als de waarnemingscondities ongunstig zijn.**

Zoals echter in de inleiding werd opgemerkt zijn de kosten van een confrontatie in persoon relatief hoog, is de methode praktisch minder goed uitvoerbaar dan de andere methoden en kunnen factoren als stress van invloed zijn op het identificatieproces van de getuige. De bevinding dat alleen het percentage loze alarmen verschilt over confrontatiemethoden, suggereert dat nader onderzocht zou moeten worden in hoeverre het percentage loze alarmen in de video- en fotoconfrontatie gereduceerd kan worden. Gegeven de voordelen van de videoconfrontatie, mogelijkheid om dynamische aspecten en context weer te geven, betere kansverdeling over figuranten, lijkt het zinvol om onderzoeksactiviteiten vooral op de videoconfrontatie te richten.

### **2 Aanbevolen wordt om nader onderzoek te verrichten naar mogelijkheden om loze alarmen in videoconfrontaties te reduceren. Bijvoorbeeld door visueel en/of auditief proefpersonen er op te wijzen dat zij niemand aan moeten wijzen als zij niet zeker zijn (gebeurt al in de praktijk) en door het optimaliseren van de aanbiddingstijd.**

Een vergelijking van de voor- en nadelen van de verschillende confrontatiemethoden (zie Tabel II) laat zien dat de optimale confrontatietechniek er als volgt uitziet:

- zoveel mogelijk 'cues' aanwezig: driedimensionale waarneming, postuur, houding, motoriek, uitdrukkingsbewegingen, externe omstandigheden;
- standaardisatie is mogelijk: kleding, schoeisel, vermomming, geen beïnvloeding;
- 'prettig' voor de getuige: veilig idee, voelt zich niet bezwaard om iemand aan te wijzen, confrontatie vindt in alle rust plaats;
- praktisch uitvoerbaar: niet aan locatie (nationaal en internationaal) en tijd gebonden, eenvoudig figuranten te vinden, samenstelling selectie en testobservaties kunnen in alle rust plaatsvinden;
- toetsbaarheid: de zittingsrechter kan zelf toetsen wat de getuige te zien kreeg.

Zoals is weergegeven in Tabel II is er geen bestaande methode die aan al deze eisen tegemoet komt. Het verdient aanbeveling om na te gaan in hoeverre moderne informatietechnologieën de mogelijkheid bieden om deze eisen te combineren. Bijvoorbeeld, afbeeldingen van verdachten zouden weergegeven kunnen worden met behulp van driedimensionale presentatietechnieken. Op deze manier zouden voordelen van een confrontatie in persoon (driedimensio-

nale waarneming) gecombineerd kunnen worden met voordelen van een videoconfrontatie (praktische uitvoerbaarheid).

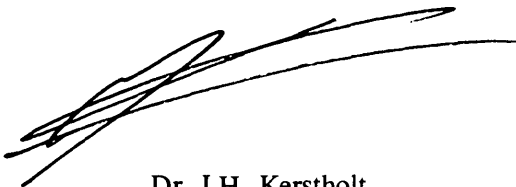
**3 Aanbevolen wordt de mogelijkheden te inventariseren om met moderne informatie-technologieën confrontaties uit te voeren.**



## REFERENTIES

- Amelsvoort, A.G. van (1996). *Handleiding Confrontatie: richtlijnen voor de politie-praktijk*. Den Haag: VUGA.
- Bothwell, R.K., Brigham, J.C. & Deffenbacher, K.A. (1987). Correlation of eyewitness accuracy and confidence: optimality hypothesis revisited. *Journal of Applied Psychology*, 72, 691-695.
- Cutler, B.L. & Penrod, S.D. (1988). Improving the reliability of eyewitness identification: lineup construction and presentation. *Journal of Applied Psychology*, 73, 281-290.
- Cutler, B.L., Penrod, S.D. & Martens, T.K. (1987). Improving the reliability of eyewitness identification: putting context into context. *Journal of Applied Psychology*, 72, 629-637.
- Davies, G.M. (1983). The recognition of persons from drawings and photographs. *Human Learning*, 2, 237-249.
- Dent, H.R. (1977). Stress as a factor influencing person recognition in identification paradises. *Bulletin of British Psychology*, 30, 339-340.
- Dunning, D. & Stern, L.B. (1994). Distinguishing accurate from inaccurate eyewitness identifications via inquiries about decision processes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 818-835.
- Kerstholt, J.H., Raaijmakers, J.G.W. & Valeton, J.M. (1992). The effect of expectation on the identification of known and unknown persons. *Applied Cognitive Psychology*, 6, 173-180.
- Lindsay, R.C.L. & Wells, G.L. (1985). Improving eyewitness identifications from line-ups: simultaneous versus sequential line-up presentation. *Journal of Applied Psychology*, 70, 556-564.
- Shapiro, P.N. & Penrod, S. (1986). Meta-analysis of facial identification studies. *Psychological Bulletin*, 100, 139-156.
- Sporere, S.L. (1993). Eyewitness identification accuracy, confidence, and decision times in simultaneous and sequential line-ups. *Journal of Applied Psychology*, 78, 22-23.
- Wagenaar, W.A. (1969). Note on the construction of digram-balanced latin squares. *Psychological Bulletin*, 72, 384-386.

Soesterberg, 21 mei 1997



Dr. J.H. Kerstholt  
(1e auteur, projectleider)

## BIJLAGE

Foto's van de figuranten (1=Marco, 2=Robert Jan, 3=Lars, 4=Björn, 5=Geert)

